

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

КОНФЛІКТОЛОГІЯ

Методичні вказівки до самостійної роботи для студентів напряму підготовки
6.030505 «Управління персоналом та економіка праці»
усіх форм навчання

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри соціології
і психології соціального та
особистісного самовизначення
Протокол № 6
від «22» січня 2015 р.

Чернігів ЧНТУ 2015

Конфліктологія. Методичні вказівки до самостійної роботи для студентів напряму підготовки 6.030505 «Управління персоналом та економіка праці» усіх форм навчання / Укл.: Орешета Ю.В. – Чернігів: ЧНТУ, 2015. – 17 с.

Укладач: Орешета Юлія Василівна, асистент кафедри соціології і психології соціального та особистісного самовизначення

Відповідальний за випуск: Мазур Т.В., завідувач кафедри соціології і психології соціального та особистісного самовизначення, кандидат психологічних наук, доцент

Рецензент: Дем'яненко Ю.О., кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціології і психології соціального та особистісного самовизначення Чернігівського національного технологічного університету

ЗМІСТ

Вступ	4
Змістовий модуль I.Теоретичні основи конфліктології	5
Тема 1. Методи конфліктології як науки	5
Тема 2.Деструктивні наслідки конфлікту	6
Змістовий модуль II.Психологічні закономірності конфліктної поведінки	6
Тема 3.Умови конструктивного розв'язання конфліктів	6
Тема 4.Конфліктність особистості	7
Тема 5.Поняття міжособистісного конфлікту і його особливості	8
Тема 6.Класифікація конфліктів в організації	9
Тема 7. Поняття міжгрупового конфлікту і його особливості	10
Змістовий модуль III.Шляхи аналізу та подолання конфліктів	11
Тема 8.Головні стилі розв'язання конфлікту	11
Тема 9.Особливості прогнозування і профілактики конфліктів	12
Рекомендована література	13
Додатки	16
Додаток А – Тест «Чи конфліктна Ви особистість?»	16

Вступ

Курс навчальної дисципліни “Конфліктологія” належить до циклу вибіркових дисциплін і читається на факультеті праці та соціального управління денної форми навчання. Це один із курсів, що формує цілісне уявлення про природу конфліктів, причини їх виникнення, динаміку протікання та способи подолання та розв’язання.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є причини виникнення та особливості прояву конфлікту, особливості конфліктної взаємодії; шляхи аналізу та подолання конфліктів.

Майбутнім управлінцям знання конфліктології необхідні для створення цілісного уявлення про природу, причини виникнення конфліктів; навчання способам безконфліктної взаємодії у колективі та подолання конфліктів з мінімальними наслідками для обох сторін конфлікту.

Навчальним планом передбачено вивчення курсу «Конфліктологія» в таких формах: семінари, практичні завдання, захист рефератів, самостійна робота.

Методичні рекомендації містять завдання для самостійної роботи студентів з дисципліни «Конфліктологія» відповідно до програми навчальної дисципліни. Організація самостійної роботи студентів передбачає ведення словника ключових понять з кожної теми, підготовку відповідей на контрольні питання та завдання.

Мета самостійної роботи – закріпити теоретичні знання в межах змісту програми дисципліни, розвинути вміння застосовувати ці знання для аналізу конкретних конфліктних ситуацій, а також створювати науково-обґрунтовані прогнози стосовно розвитку конфліктів у всіх сферах суспільного життя,

Питання для самоконтролю передбачають активізацію у студентів знань з попередніх тем курсу, вміння відстежувати та аналізувати причини, види конфліктів, їх особливості та способи подолання.

Змістовий модуль I. Теоретичні основи конфліктології

Тема 1. Методи конфліктології як науки

Тематика самостійного вивчення. Конфліктологія як наука та галузь практичної діяльності. Понятійно-категоріальний апарат конфліктології як науки. Завдання конфліктології. Методологічні принципи дослідження конфліктів: принцип діалектичного розвитку, принцип всезагального зв'язку, принцип історизму, принцип об'єктивності, принцип системності, принцип діалектичної єдності теорії, експерименту і практики. Методи конфліктології як науки та їх характеристика: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, структурно-функціональний метод, аксіологічний метод, метод факторного аналізу, порівняльно-правовий метод, метод статистичного аналізу, конфліктний медіаторінг, системний аналіз, конкретно-історичний метод, логічний аналіз.

Методичні вказівки: при виконанні завдань студенти повинні звернути особливу увагу на поняття та місце конфліктології в системі наукових знань, проаналізувати основні методи конфліктології як науки та методологічні принципи дослідження конфлікту та дати їх змістовну характеристику.

Словникова робота: конфліктологія, конфлікт, поняття, категорії конфліктології, метод, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, історичний метод, системний аналіз, об'єктивність.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте конфліктологію як науку та її зв'язок з іншими науками.
2. Назвіть основні поняття та категорії конфліктології як науки.
3. Що таке «метод»? Які загальнонаукові методи Ви знаєте?
4. Визначте методологічні принципи дослідження конфліктів та дайте їх характеристику.
5. Охарактеризуйте основні методи конфліктології як науки.

Тема 2. Деструктивні наслідки конфлікту

Тематика самостійного вивчення. Поняття «конфлікту» в тлумаченнях та наукових працях вітчизняних та закордонних дослідників. Загальні та часткові причини виникнення конфліктів. Поняття «функція». Функції конфліктів: матеріальна, духовна, сигнальна, інформаційна, диференційна, динамічна та інші. Конструктивні наслідки конфліктів. Деструктивні наслідки конфліктів.

Методичні вказівки: при виконанні завдань студенти повинні звернути особливу увагу на дослідження Л. Козера та Р. Дарендорфа. Проаналізувати основні та часткові причини виникнення конфліктів. Здійснити порівняльний аналіз конструктивних та деструктивних наслідків конфліктів. Деструктивні функції конфліктів описати відповідно до сфер суспільного життя.

Словникова робота: конфлікт, причини конфліктів, об'єкт конфлікту, предмет конфлікту, функції конфліктів, конструктивні наслідки конфліктів, деструктивні наслідки конфліктів.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Проаналізуйте тлумачення терміну «конфлікт» в працях вітчизняних та закордонних дослідників.
2. Хто першим почав стверджувати, що конфлікт може виконувати позитивні функції?
3. Назвіть основні функції конфліктів.
4. Охарактеризуйте конструктивні наслідки конфліктів.
5. Проаналізуйте деструктивні наслідки конфліктів.

Змістовий модуль II. Психологічні закономірності конфліктної поведінки

Тема 3. Умови конструктивного розв'язання конфліктів

Тематика самостійного вивчення. Динаміка конфлікту. Поняття конфліктної ситуації та особливості її сприйняття. Етапи конфлікту. Форми завершення конфлікту та їх характеристика: розв'язання, врегулювання,

затухання, усунення, переростання в інший конфлікт. Умови конструктивного розв'язання конфліктів – припинення конфліктної взаємодії, пошук загальних чи часткових точок зіткнення, об'єктивність, зменшення негативних емоцій протилежної сторони. Фактори, що впливають на успішне розв'язання конфліктів: час, відносини між сторонами, досвід учасників, культура та система цінностей учасників, рівновага сил, своєчасність допомоги, наявність третьої сторони (посередника).

Методичні вказівки: при виконанні завдань студенти повинні звернути особливу увагу на особливості динаміки конфліктів, чітко відмежовувати етапи та фази конфліктів, вміти визначати конфліктну ситуацію та розуміти особливості її сприйняття кожною зі сторін. Вміти визначати умови та фактори, що сприяють конструктивному розв'язанню конфліктів.

Словникова робота: динаміка конфлікту, етапи конфлікту, інцидент, конфліктна ситуація, фази конфлікту, конфліктна взаємодія, конструктивні наслідки конфліктів, деструктивні наслідки конфліктів, розв'язання, врегулювання, затухання, усунення, переростання в інший конфлікт.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте особливості динаміки конфліктів.
2. Назвіть основні етапи конфлікту. Дайте їм характеристику.
3. Які форми завершення конфлікту Ви знаєте? Проаналізуйте їх.
4. Визначте основні умови, що впливають на успішне розв'язання конфліктів.
5. Охарактеризуйте основні фактори, що впливають на успішне розв'язання конфліктів.

Тема 4. Конфліктність особистості

Тематика самостійного вивчення. Індивідуально-особистісні чинники психологічних конфліктів. Поняття «конфліктності особистості». Типи конфліктності особистості. Основні способи поведінки особистості у конфліктній ситуації. Якості особистості, що провокують розгортання та

загострення конфліктів в будь-якій сфері суспільного життя. Теорія особистісних рис М. Пірен. Теорія особистісних якостей Р. Кеттела.

Методичні вказівки: при виконанні завдань студенти повинні звернути особливу увагу на поняття «конфліктності особистості» та її типи. Визначити індивідуально-особистісні чинники психологічних конфліктів. Проаналізувати основні риси та якості особистості, що провокують розгортання та загострення конфліктів. Здійснити порівняльний аналіз поглядів на конфліктність особистості М. Пірен та Р. Кеттела.

Словникова робота: конфліктність особистості, індивідуально-особистісні чинники конфліктів, пристосування, компроміс, співпраця, ігнорування, суперництво, конкуренція.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте поняття «конфліктність особистості».
2. Проаналізуйте типи поведінки особистості у конфліктній ситуації.
3. Які якості, на Вашу думку, впливають на виникнення та розгортання конфліктів?
4. Які види особистостей виділяла М. Пірен?
5. Теорія особистісних рис Р. Кеттела.

Тема 5. Поняття міжособистісного конфлікту і його особливості

Тематика самостійного вивчення. Поняття «міжособистісний конфлікт». Особливості міжособистісних конфліктів. Основні причини міжособистісних конфліктів. Чинники, що впливають на виникнення міжособистісних конфліктів. Функції міжособистісних конфліктів. Сфери прояву міжособистісних конфліктів. Управління міжособистісними конфліктами. Основні етапи міжособистісних конфліктів.

Методичні вказівки: при виконанні завдань студенти повинні звернути особливу увагу на поняття «міжособистісного конфлікту», причини виникнення та його місце серед інших видів конфліктів. Проаналізувати основні причини та чинники, що впливають на виникнення міжособистісних

конфліктів. Охарактеризувати функції та сфери розгортання міжособистісних конфліктів. Визначити в чому полягає необхідність управління міжособистісними конфліктами.

Словникова робота: міжособистісний конфлікт, функції конфлікту, фази конфлікту, інцидент, мотив, об'єкт конфлікту, предмет конфлікту.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте поняття та місце міжособистісних конфліктів серед інших видів.
2. Проаналізуйте причини та чинники, що впливають на виникнення міжособистісних конфліктів.
3. Назвіть основні етапи протікання міжособистісних конфліктів.
4. Які функції міжособистісного конфлікту Ви можете назвати?
5. Проаналізуйте сфери прояву міжособистісних конфліктів.
6. В чому полягає особливість управління міжособистісними конфліктами?

Тема 6. Класифікація конфліктів в організації

Тематика самостійного вивчення. Причини конфліктів в організаціях. Класифікація конфліктів в організації. Учасники конфліктів в організації. Умови, що впливають на виникнення конфліктів в організаціях. Функціональні та дисфункціональні наслідки конфліктів в організації. Негативний вплив нерозв'язаних конфліктів. Управлінсько-комунікативна некомпетентність керівника як джерело конфлікту: порушення трудової етики; ігнорування трудового законодавства; несправедлива оцінка підлеглих.

Методичні вказівки: при виконанні завдань студенти повинні звернути особливу увагу на поняття та причини виникнення конфліктів в організаціях. Визначити особливості конфліктів в організації. Проаналізувати види конфліктів в організаціях: вертикальні та горизонтальні, міжособистісні, міжгрупові, об'єктивні, суб'єктивні, ділові, особистісно-емоційні тощо. Здійснити порівняння функціональних та дисфункціональних наслідків конфліктів в організації.

Словникова робота: конфлікт в організації, конструктивний

організаційний конфлікт, деструктивний організаційний конфлікт, динаміка конфлікту, психологічний клімат в організації, рушійна сила конфлікту, сторони конфлікту, причини конфліктів в організаціях, конфліктна дія

Питання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте поняття та основні причини виникнення конфліктів в організації.
2. Перелічіть основні види конфліктів в організації. Дайте їм характеристику.
3. Які функціональні та дисфункціональні наслідки конфліктів в організації.?
4. Способи розв'язання конфліктів в організаціях.
5. Охарактеризуйте учасників конфліктів в організації.

Тема 7. Поняття міжгрупового конфлікту і його особливості

Тематика самостійного вивчення. Поняття «міжгруповий конфлікт». Особливості міжгрупових конфліктів. Основні причини міжгрупових конфліктів. Чинники, що впливають на виникнення міжгрупових конфліктів. Функції міжгрупових конфліктів. Управління міжгруповими конфліктами. Основні етапи міжгрупових конфліктів.

Методичні вказівки: при виконанні завдань студенти повинні звернути особливу увагу на поняття «міжгрупового конфлікту», причини виникнення та його місце серед інших видів конфліктів. Проаналізувати основні причини та чинники, що впливають на виникнення міжгрупових конфліктів. Охарактеризувати функції міжгрупових конфліктів. Визначити в чому полягає необхідність управління міжгруповими конфліктами.

Словникова робота: міжгруповий конфлікт, функції конфлікту, фази конфлікту, інцидент, мотив, об'єкт конфлікту, предмет конфлікту.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте поняття та місце міжгрупових конфліктів серед інших видів конфліктів.
2. Проаналізуйте причини та чинники, що впливають на виникнення міжгрупових конфліктів.

3. Назвіть основні етапи протікання міжгрупових конфліктів.
4. Які функції міжгрупових конфліктів Ви можете назвати?
5. В чому полягає особливість управління міжгруповими конфліктами?

Змістовий модуль III. Шляхи аналізу та подолання конфліктів

Тема 8. Головні стилі розв'язання конфлікту

Тематика самостійного вивчення. Поняття «розв'язання конфлікту». Способи розв'язання конфлікту. Стилi розв'язання конфліктів та їх характеристика. Позитивні та негативні сторони кожного зі стилів розв'язання конфлікту.

Методичні вказівки: при виконанні завдань студенти повинні звернути особливу увагу на необхідність розв'язання конфліктів, способи розв'язання конфліктів. Визначити головні стилі розв'язання конфлікту. Проаналізувати позитивні та негативні сторони кожного зі стилів розв'язання конфліктів.

Словникова робота: розв'язання конфлікту, колоборація, конкуренція, уникнення, боротьба, пристосування.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте способи розв'язання конфліктів.
2. Перелічіть основні стилі розв'язання конфліктів.
3. Проаналізуйте позитивні та негативні сторони кожного зі стилів розв'язання конфліктів?
4. Який із стилів, на Вашу думку, є найбільш ефективним та універсальним?
5. Які фактори впливають на вибір стилю поведінки особистості в конфлікті?

Тема 9. Особливості прогнозування і профілактики конфліктів

Тематика самостійного вивчення. Управління конфліктною ситуацією. Розв'язання і врегулювання конфлікту. Діагностика у ході розв'язання конфлікту. Технології, засоби і методи врегулювання конфліктів. Соціально-правові технології попередження конфліктів. Особливості прогнозування і профілактики конфліктів. Об'єктивні умови попередження конфліктів. Зміна свого відношення до ситуації та поведінка в ній. Основні способи оцінки результатів діяльності. Попередження конфліктів компетентним оцінюванням.

Методичні вказівки: при виконанні завдань студенти повинні звернути особливу увагу на особливості управління конфліктною ситуацією, проаналізувати технології, засоби і методи врегулювання конфліктів. Вміти визначати об'єктивні умови попередження конфліктів. Знати в чому полягає сукупність дій по прогнозуванню та профілактиці конфліктів.

Словникова робота: конфліктна ситуація, врегулювання конфлікту, розв'язання конфлікту, прогнозування конфлікту, профілактика конфлікту, технології посередництва та примирення, медіаторство.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте основні способи профілактики конфлікту.
2. Що таке медіаторство? Як воно впливає на вирішення конфліктів?.
3. Як використовується прогнозування конфліктів ?
4. Визначте об'єктивні умови попередження конфліктів.
5. Охарактеризуйте основні технології, засоби і методи врегулювання конфліктів.

Рекомендована література:

Базова

1. Алешина Ю. Е. Проблемы теории и практики медиации // Личность, общение, групповые процессы: Сб. обзоров. — М.: ИНИОН, 1991. — С. 90-100.
2. Анцупов А. Я., Малышев А. А. Введение в конфликтологию. — Ужгород: МАУП, 1995. — 101 с.
3. Анцупов А. Я., Прошанов С. Л. Конфликтология: междисциплинарный подход, обзор диссертационных исследований. — М.: Дом Советов, 1997. — 240 с.
4. Бандурка А. М., Друзь В. А. Конфликтология. — Харьков: Ун-т ВДУ Украины, 1997. — 335 с.
5. Бородкин Ф. М., Коряк Н. М. Внимание: конфликт! — Новосибирск: Наука, 1989. — 189 с.
6. Дмитриев А., Кудрявцев В., Кудрявцев С. Введение в общую теорию конфликтов. — М., 1993. — 211 с.
7. Запрудский Ю. Г. Социальный конфликт. — Ростов-на-Дону, 1992.
8. Здравомыслов А. Г. Социология конфликта. — М.: Аспект-Пресс, 1995. — 317 с.
9. Канатаев Ю. А. Психология конфликта. — М.: ВАХЗ, 1992. — 79 с.
10. Конфліктологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / Л.М. Герасіна, М.І. Панов, Н.П. Осіпова та ін.; За ред. професорів Л.М. Герасіної та М.І. Панова. — Харків: Право, 2002. — 256 с.
11. Крогиус Н. В. Личность в конфликте. — Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1976. — 142 с.
12. Латынов В. В. Конфликт: протекание, способы разрешения, поведение конфликтующих сторон // Иностранная психология. — 1993. — Т.1. — №2. — С. 87-93.
13. Олейник А. И. Основы конфликтологии. — М.: АПО, 1992. — 53 с.
14. Основы конфликтологии. — М.: Юристъ, 1997. — 200 с.
15. Скотт Дж. Г. Конфликты, пути их преодоления. — Киев: Внеш-торгиздат, 1991. — 191 с.
16. Социальная конфликтология: учебное пособие для студентов высших учебных заведений / Н.П. Дедов, А.В. Морозов, Е.Г. Сорокина, Т.Ф. Сулова / Под ред. А.В. Морозова. — М.: Издательский центр «Академия», 2002. — 336 с.
17. Фишер Р., Юри У. Путь к согласию или переговоры без поражения. — М.: Наука, 1990. — 158 с.

Допоміжна

1. Агеев В. С. Межгрупповое взаимодействие: социально-психологические проблемы. — М.: Изд-во МГУ, 1990. — 240 с.
2. Бекешкіна І. Е. Конфліктологічний підхід до сучасної ситуації в Україні. — К.: Абрис, 1994.

3. Гришина Н.В. Я и другие: общение в трудовом коллективе. — Л.: Лениздат, 1990. — 174 с.
4. Донцов А. И., Полозова Т. А. Проблема объективных детерминант межличностного конфликта в группе // Вестник МГУ. — 1982. — № 4. — С. 23-32. (Сер. 14. Психология)
5. Донненко Е. А., Титаренко Т. М. Личность: конфликт, гармония. — Киев: Политиздат, 1989. — 175 с.
6. Дружинин В. В., Канторов Д. С., Канторов М.Д. Введение в теорию конфликта. — М.: Радио и связь, 1989. — 288 с.
7. Запрудский Ю. Г. Социальный конфликт. — Ростов-на-Дону, 1992.
8. Корнелиус Х., Фэйр Ш. Выиграть может каждый: как разрешать конфликты. — М.: Стрингер, 1992. — 212 с.
9. Котанджян Г. С. Грани согласия-конфликта: цивилизационные проблемы теоретической и прикладной политологии. — М.: Луч, 1992. — 183 с.
10. Крогиус Н. В. Личность в конфликте. — Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1976. — 142 с.
11. Кудрявцев С. В. Конфликт и насильственное преступление. — М.: Наука, 1991. — 174 с.
12. Латынов В. В. Конфликт: протекание, способы разрешения, поведение конфликтующих сторон // Иностранная психология. — 1993. — Т.1. — №2. — С. 87-93.
13. Лебедева М. М. Вам предстоят переговоры. — М.: Экономика, 1993. — 156 с.
14. Природа, феноменология и динамика конфликтов в современном мире: Тез. докл. Междунар. науч.-практ. конф. — Черновцы, 1993. — Ч. 2. — 184 с.
15. Романова Е. С., Гребенников Л. Р. Механизмы психологической защиты. — Мытищи, 1996. — 139 с.
16. Роскошный А. П. Основы конфликтологии. — Донецк: Юго-Восток LTD, 1997. — 184 с.
17. Рояк А. Л. Психологический конфликт и особенности индивидуального развития ребенка. — М.: Педагогика, 1988. — 118 с.
18. Рубин Дж., Пруит Д., Сунг Хе Ким. Социальный конфликт. — М.: ОлмаПресс, 2002. — 352 с.
19. Рыбакова М. М. Конфликты и взаимодействие в педагогическом процессе. — М.: Просвещение, 1991. — 128 с.
20. Социальные конфликты: Экспертиза, прогнозирование, технология разрешения. — М.: 1991.
21. Спиллман К. Р., Спиллман К. Образ врага и эскалация конфликта // Исследование международных конфликтов. — 1991. — №3. — С. 61-82.
22. Сулимова Т. С. Социальная работа и конструктивно разрешение конфликтов. — М.: Изд. ин-та практ. психологии, 1996. — 175 с.

23. Сысенко В. А. Супружеские конфликты. — М.: Мысль, 1989. — 173 с.
24. Шаленко В. Н. Конфликты в трудовых коллективах. — М: Изд-во МГУ, 1992. — 80 с.
25. Шевцов В. М. Межнациональные конфликты: механизмы их разрешения. — М.: Г АВС, 1994. — 44 с.
26. Щипков В. А. Введение в военную конфликтологию. — М.: Ак. ПВ РФ, 1996. — 88 с.
27. Юридический конфликт: сферы и механизмы. — М.: Юристъ, 1994. — 171 с.

ДОДАТКИ

Додаток А - Тест «Чи конфліктна Ви особистість?»

1. У колективі виникла суперечка на підвищених тонах. Ваша реакція:
 - а) не беру участі;
 - б) лише коротко висловлююся на захист тієї точки зору, що вважаю правильною;
 - в) активно втручаюся й «викликаю вогонь на себе».

2. Чи виступаєте Ви на зборах із критикою?
 - а) не виступаю.
 - б) тільки якщо маю для цього вагомі підстави.
 - в) критикую завжди й з будь-якого приводу.

3. Чи часто Ви сперечаєтесь з друзями?
 - а) тільки жартома і якщо ця людина не вразлива.
 - б) лише з принципових питань.
 - в) суперечки — моя стихія.

4. Ви стоїте в черзі. Ваша реакція, якщо хтось намагається Вас випередити:
 - а) обурююся в душі, але мовчу: собі дорожче;
 - б) роблю зауваження — необхідно ж навчати грубіяна гарного тону;
 - в) проходжу вперед і починаю спостерігати за порядком.

5. Удома на обід подали несолоний суп. Ваша реакція:
 - а) не буду здійсмати бурю через дурницю;
 - б) мовчки візьму сільничку;
 - в) не втримаюся від уїдливих зауважень і, можливо, демонстративно відмовлюся від їжі.

6. На вулиці або в транспорті Вам наступили на ногу:
 - а) обурено подивлюся на кривдника;
 - б) сухо, без емоцій зроблю зауваження;
 - в) скажу все, що думаю, не соромлячись виразів.

7. Хтось із рідних придбав річ, що Вам не подобається:
 - а) промовчу;
 - б) обмежусь коротким, але тактовним коментарем;
 - в) висловлю все, що я про це думаю.

8. Не пощастило, Ви програли в лотерею купу грошей. Ваше ставлення:
 - а) намагатимусь здаватися байдужим, але дам собі слово ніколи більше не

брати участь у цьому неподобстві;

Продовження Додатку А

б) не приховую досади, але поставлюся до події з гумором, пообіцявши взяти реванш;

в) програш зіпсує мені настрій, подумаю, як помститися «крадіям».

Оцінювання результатів

Оцінки: «а» — 4 бали, «б» — 2 бали, «в» — 0 балів.

Після підрахунку балів учасники розподіляються на три психологічних типи.

22—32 бали. Ви тактовні й миролюбні, уникаєте суперечок і конфліктів, критичних ситуацій. Вислів «Платон мені друг, але істина дорожча!» не може бути вашим девізом. Вас іноді називають пристосуванцем. Наберіться сміливості та (якщо обставини дозволяють) висловлюйтеся принципово.

12-20 балів. Вас вважають людиною конфліктною. Але це перебільшення. Ви конфліктуєте, тільки якщо немає іншого виходу, коли всі інші способи вичерпано. Ви здатні твердо відстоювати свою думку, не думаючи, як це відіб'ється на ставленні до вас товаришів. При цьому ви не «виходите за межі», не принижуйте інших. Усе це викликає до вас повагу.

До 10 балів. Суперечки й конфлікти — це ваша стихія. Адже ви любите критикувати інших, якщо ж почуєте зауваження на свою адресу — можете «з'їсти людину живцем». Це критика заради критики. Не будьте егоїстом. Дуже важко доводиться тим, хто поруч із вами. Ваша нестриманість відштовхує людей. Чи не тому у вас немає справжніх друзів? Спробуйте приборкати свій характер.